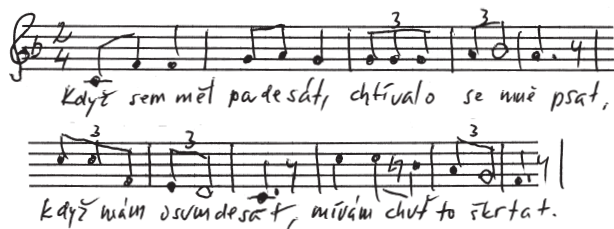

:Szomorú vasárnap

Je konec dubna 2005, a já si říkám, jestli to, co tu dělám, není planý rozmar, a já to poznám, až skončím a nebudu v něm. Mám přece pokračovat ve psaní Hodin klavíru, které jsem začal dřív. Ale všechno psaní, když nemusí být, je marnivost až hloupost, a kolik napsaného tu musí být? Míním tím i své tzv. knihy, některé: vlastně to, co je v nich a co je způsobilo. Mám na mysli jednání, jímž jsem někomu zasáhl do života, čímž míním některé ženy, i když na tom měly první vinu. Život je neomluvitelný. Divím se.

Tato nálada mě zastavila v práci. Ale co se začne, má se vždycky dodělat, a nějaký smysl do toho vnikne sám, už ze zákona pravdy. Zrovna dneska se paní nakladatelka ptala, jak pokračuju. Práce sama také pracovníka povzbuzuje: když rozkývete krumpáč, hýbá vaší rukou dál. Když si tedy přečtu některou dobře napsanou kapitolu, povzbudí mě to.

:171

Peter Becher z Mnichova mi poslal „Trara, die Post ist da“. Napíšu Karlovi, jestli ho má pošta ještě zastihnout; adresa je stará pět let. V neděli jsme byli v D., rouboval jsem mirabelku na švestkovou podnož, ale roub je moc slabý, lepší nebyl. Stříhal jsem omrzlé růže. Všecko tak kvete, že není pomalu kam šlápnout. Po ladoňkách a prvosenkách sasanky: když jdu, hledím, abych žádné nešlápl na *s* ani na *a*. A zase žasnu, že při tom hrozném přelidnění Zeměkoule mám takový kus pro sebe.

Najednou jsem si uvědomil: nic! Oni nejedou? Zkrachovali? Nebo se dozvěděli, co jsem tu o jejich písničky napsal, a šli s ní do řiti?

Neděle smutná je tesklivě dlouhá,
když z veliké lásky nám zbyla jen touha...

To je žvást: z veliké lásky nám zbývají hodné děti. A ta dobrá žena přece. – Je taková píseň, původně maďarská, která byla před válkou prý

zakázaná, protože maďarští oficíři se při ní stříleli. Já jsem ji poznal za protektorátu ve Zlíně, a byla předělaná na ženskou; tím pozbyla své střelnosti. Nevím, od koho jsem se ji naučil. Ale dost na mne zabírala, protože jsem si při ní představoval, jak jedna MŽ, kterou jsem poznal v dílně, na mne myslí. Takto:

Dál světla hoří, ale smutek je na nich,
já u okna sedím a hlavu mám v dlaních...

Nemyslela, myslela na Jiřího. Měl jsem ji rád; slova milovat bych ne-
užil, to bylo banálně patetické. Prostě asi rád, a ona to věděla. Takže se
mnou ráda byla, když ji trápilo, že zrovna nemůže být s ním. Náš vztah
nebyl nikdy pojmenovaný. Případný čtenář jednoho mého spisu ji poznal: jmenovala se Vlastje.
Na posledním setkání spolužáků si někdo na ni vzpomněl. Ona na pozvání jednou neodpověděla
a pak se znovu vdala, oni neměli její adresu. Já ji mám. Tady mě překvapilo, že Jiří ji nazýval
Vlastje. Podivil jsem se tomu a on řekl, že jí tak říkal vždycky. Řekl jsem mu, že to jméno jsem jí
dal já: učil jsem se tehdy holandsky, a to je holandská zdobnělina, pro-
tože Vlastička se mi nelíbila. Odjížděl jsem ze srazu s vyčítavou my-
šlenkou, že bych ji přece jen měl ještě v životě vidět. Taková známost...!

Taková láska, asi. Dostali jsme tehdy v internátě všichni karty: pro
případ bombardování. Bylo tam natištěno: Jsem živý a v pořádku. Měli
jsme jen doplnit adresu rodičů. Přišel ten listopadový den roku 1944:
bombardování opravdu! Vzal jsem svou kartu, napsal na ni adresu Vlas-
tiných rodičů a podepsal se.

Rok po válce jsem ze Zlína odešel na vysokou školu do Prahy, ona
domů. Velice jsme si psali. Zvláštní: ačkoliv mě tehdy týrala ona zlopo-
věštná touha, s Vlastje to nesouviselo! Té jsem vypisoval své ezoterie.
Moje dopisy byly úchylně ušlechtilé, a teprv když oznámila rozloučení
s J., odvažoval jsem se náznaků, jež však nedosahovaly ani Fráni Šrám-
ka. Ale tam se k ní přiblížil jiný muž, zřejmě dospělejší, který ji dojímal
svým osudem: a ona se mne ptala, zda soucit k lásce stačí. Ne, nestačí,
Vlastje! Velice jsem chtěl, aby přijela, a pamatuju si na jedno truchlivé
odpoledne a večer na nádraží: nepřijela. Pak jsem dostal pozvání od ní,
podepsané i maminkou! Bylo to v únoru 1948, chystalo se Vítězství pra-
cujícího lidu, a já stál před otázkou: potlačil jsem své třídní cítění a řídil
se mužským. Neuposlechl jsem stranické pokyny a jel k Červeným.

---

*: Slobodný byt
neni dobre,
oženit sa
neni dobre :*

Tam mě uvítali jako svého. Maminka, když jsme chvíli byli sami, pravila, jak na ni zapůsobila moje zpráva po zlínském bombardování. Ohromilo mě, že mě dali spát do pokoje s Vlastou..., a já tu nebudu opakovat, co jsem napsal v jiném svém spise.

Můj roub se neujímá. Sadili jsme brambory. Potom jsem na kordonu mačkal housenky: každý slepený nebo zkroucený list jsem stiskl. Zmrzlináři existují, ale slyšel jsem je, až když projížděli někde blízko. Má tedy moje psaní jakýsi smysl. Karel („Trara, die Post ist da“) mi neodpovídá.

Jak jsem se rozmýšlel, tak jsem udělal: pozval Vlastu do Slavie. Slíbila, nepřišla. Čekal jsem hodinu, klidně, a stupňoval své otázky do té míry, že už proto ovšem nemohla přijít. Mluvili jsme spolu před deseti lety. Žila sama, spokojeně, duchovně, s nějakou orientální mystikou, kterou se řídí a podle níž si vypočítala, kdy umře. To mělo být asi před třemi lety! „Milá Vlastje,“ řeknu. „Proč neumřelas a co teď čteš?“ Dále se jí zeptám: „Milá Vlastje, hm, kdo z nás dvou měl tehdy za tím druhým přijít do postele, a co si o tom myslíš teď, před naší smrtí?“ – Ale ona, správně, nepřišla. Vůbec se mě to nedotklo, začal jsem se naopak divit své dotěrnosti: vždyť nevím, co ona si o mně myslí. A jestli, například, něco mého četla. I když slíbila přijít, mohla se ještě na schodech, pocíivši mé otázky, otočit. Doma jsem se rozhodl zavolat jí. – Někdo se spletl, asi já: ona tam přišla o hodinu dřív, čekala tři čtvrti hodiny, než odešla.

V roce 1979 jsem poznal muže, který byl rozhodaný láskou; dovolím-li si tak pojmenovat jeho vztah k ženě, která začala. A přitom se chystala s manželem emigrovat. Na této nešťastně počaté známosti byla tedy při každém setkání pečet „never more“.

A ten muž si vzpomněl na onu maďarskou píseň: na její originální účinky. Mukami, v jakých si tací nešťastníci libují, posouval se před mýma očima do nálady blízké těm koncům; jimž se zároveň vysmíval.

Psal jsem tehdy Český snář, stýkali jsme se denně. A on, když se mi neovladatelně svěřil se svým stavem, požádal mě, zda bych mu mohl tu píseň obstarat v původním znění. To mě samého zaujalo, zašel jsem si do maďarského centra, získal text a poprosil Karla Šiktance, aby mi ho přeložil; jeho žena je Maďarka. On, když se s textem seznámil, řekl mi, že je to ovšem příšerný doják. Privil jsem mu, že to musí být doják,

aby se při něm dalo střílet se. Tedy píseň přeložil, a je to krásná báseň, ty city někdo opravdu měl. Ale co teď? Co vlastně ode mne můj přítel čeká? Na jeho morální stav byla píseň jak dělaná, jen se střelit. Rozhodl jsem se do příběhu trochu zasáhnout. Jeho veliký a pravý bol byl zároveň k politování směšný. Na tom se ukazovala ta nepochopitelná propast, jak něco prožíváme, když v tom jsme, a jak se nám to jeví absurdní, když jsme z toho venku. A vůbec: jak jsem teď už ale hodně dospělý, docházím k názoru, že láska jednoho člověka ke druhému je tak veliká, jak velikou od sebe ten člověk čeká, za jak kvalitního se má, aby mu byla ke cti. A to je, myslím si, také nosný trám věrnosti. Cit toho muže a té ženy byl opravdový, jenom to celé do budoucna byl nesmysl. Stačilo by, kdyby on jí byl řekl dvě určitá slova, a ona by nechala manžela odjet do Vídně samotného. Cítil jsem, že ona na taková slova čeká. Rozhodl jsem se zkazít to: poradil jsem tomu muži, ať s tou ženou někam na několik dní bezohledně zmizí a pak jí dá dárek: tu píseň. Tu píseň jsem ovšem „polepšil“! Udělal jsem z ní posměšnou píseň na rozloučenou. Šlo to trochu na účet i duši té krásné ženy, ale neměla si začínat! Muž píseň přijal se smíchem a nesouhlasem, který pomalu přelhával souhlas a pochopení. Píseň ženě věnoval, dokonce jí ji s Vlastimilem Třešňákem natočil na kazetu. Co to s nimi udělalo dál, to sem nepatří, ale živi zůstali oba. Po převratě jsem se s tou ženou třikrát sešel, a byla vtipně milá. K tomu muži zatrpkla, ale nemluvili jsme o něm.

Celý tento příběh je tu dokumentován na stranách 149 až 151: originální maďarská „Szomorú vasárnap“, její předválečná česká verze, ženská. Dále Šiktancův překlad. Podivné je, že si ji ode mne nechal nazpívat a se svou cimbálovou muzikou Technik ji natočil Jan Rokyta.

Jenom můj polepšený text tu není! Já jsem ho totiž s jinými choulostivými věcmi schoval před estébé do skrýše v D. Za celých patnáct let jsem se neodhodlal ho ztama vydobýt: protože paní Vaculíková tomu brání. Prý by jí v tom kumbále vznikl veliký nepořádek, špína, možná i střepy. – Ba možná i jiné následky, myslím si já, protože nevím, co všechno tam ještě je, například fotky.

Naše mladá učitelka ruštiny po válce ve Zlíně se jmenovala Ninočka. Totiž my velcí klazani jsme té něžné dívce tak říkali. Kdoví jestli skutečně byla učitelkou: možná v mateřské škole někde. Byla Ukrajinka, ale bylo to jakési nejasné: ani soukromě nepoužila ukrajinštinu; jako by se to nehodilo. Nebo neuměla? Já jsem ji jakožto předseda odbočky mladých Svazu přátel SSSR pozval do klubovny. Všecko, co nás zajíma-

:149

až

:151

lo z jejího života, převáděla hned na oficiality: mluvila o tom, jaká je v SSSR péče o matky, o titulu „matka hrdinka“, o pojištění horníků... Byli jsme v tom roce 1946 velice ještě zvědaví na tu neznámou polovičku Evropy, chodili jsme na přednášky, četl jsem kdeco, ale pořád jsme se nedozvídali nic. Tak cenzurovaně působila i tato Ninočka. Po besedě chtěl jsem od ní slyšet nějakou lidovou píseň, ona to ani nechápala, zpívala mi říkanku o kozlovi, který „sam i po vodu chodil, sam i kašu varil“:

Chtěl jsem nějakou citovou, milostnou. Připomněla frontově milostné, až došla na jednu, ale ta se nezpívá, prý. Napsala mi slova, zazpívala informativně něžně, do žádné vášně se neodvážila. A je to píseň vášnivá. Zazpívala ji několikrát, až jsem si notu zapamatoval, a potom jednou po vyučování na chodbě jsem jí to, informativně vášnivě, zazpíval:

:152

Stejně tragického ducha má píseň, kterou často zpíval náš tata: potmě, osudovým hlasem. Je to píseň „Tiše, tiše šumí zelené lesy“; kýč jak bič, ale pravdivý. Totiž ty city někdo opravdu měl. Ta píseň je typ „věci“, která zůstává celý věk stejná, ale mění význam podle toho, jak se vyvíjí její člověk.

V té písni on ji volá, ale ona ho nechce slyšet. Osud ji potrestá: umírá v slzách. Na prsou má květ růže: „Ten kvítek růžový byl na znamení, že mám jednu spáti v hrobě vedle ní, a tam spolu povedeme život blažený.“ Láska až za hrob, a pravda je, že takovou si lidé přejí mít: tedy dostávat takovou. Píseň jako tato modeluje city, jak sochař modeluje ženskou krásu. Kdyby takový cit nebyl v písni, snad by o něm nebyla na světě vůbec představa. A já jsem došel k názoru, že každý člověk má právo na estetický a citový vjem, a není správné posmívat se tomu.

Kde tu píseň náš tata pochytil, nevím. Nikdy jsem ji potom neslyšel. Karel Pavlišník mi ji dal do zpěvníku, který vydala Kašava, tak jak jsem si ji sám zapsal.

:153

Náš Jan se rozhodl, že on tu skrýš beze škody otevře. Udělal to, a podal mi shora dva zaprášené, na rozích ožrané balíky. To, co jsem čekal, fotografie, dopisy, píseň, v nich nebylo. Byla to první strojepisná verze Vaculíkova Českého snáře.

Jaká zvláštní a šikovná náhoda: Trara, die Post ist da. Dostal jsem z Berlína dopis od pana Matthiase Franze, jehož jsem poznal před dvěma lety při svém německém čtení. Řekl mi tehdy, že je knihkupec, má rád českou literaturu, všiml si, že po převratě už mi nic německy nevyšlo, ptal se proč. Mluvil trochu česky. Teď mi píše velice pěkně česky a posílá mi svou oblíbenou píseň, kterou bych prý měl znát. Bohužel bez not. Píše, že pořád neví, proč mi nic nevychází, psal několika nakladatelům, s jedním se dost pohádal. Zjistil, že musím mít nějakého nepříznivce. (Což si dávno myslím, ale nestarám se o to.) V jednom nakladatelství, které jmenuje, vychází Česká knihovna, kam je zařazeno třicet děl. Ptal se lektora, jehož jmenuje, proč tam není Vaculík. On řekl, že tam měl být, ale někdo ho škrtl. V komisi, která o tom rozhodovala, je prý i jeden můj přítel, jmenuje ho, měl bych se ho prý na to zeptat. Ale já si nebudu kazit povahu. (Teď, je konec

března 2006, se dovidám, že dodatečně byla do toho programu zařazena Vaculíkova Sekyra.) – (A je duben 2006, a mně přes Atlantis došla krásně udělaná knížka Das Beil z mnichovského nakladatelství DVA.) – (Je květen, přijel pan Franz, sešli jsme se ve Slavii, on už tu knížku v Berlíně prodává, gratuloval mi. A podal mi záhadné vysvětlení: Sekyra prý byla nakonec zařazena, protože je tenčí než Nováková, která měla původně vyjít. Našel jsem si teď v encyklopedii Terezu Novákovou /1853–1912/. Podle fotky byla to pěkná ženská, umřela mladší o dvacet roků než já. Omluvil jsem se jí, že za to nemůžu: i jejímu Jílkovi, Drašarovi, Librovi i Šmatlánovi a Dětem čistého živého. Ne, nemám dobrý pocit.)

Pan Franz mi ale původně napsal, že chtěl, abych poznal jeho oblíbenou píseň: „Liedchen über Himmel und Erd“. V žádném z mých zpěvníků není. Má několik slok, první zní takto:

Mann soll ja nicht sagen,
wer da singt, der sei schlecht:
denn wer singt auf der Welt,
geniesst das Leben erst recht!

Jako by ten Matthias věděl, že o zpěvu právě píšu dizertaci! Jeho píseň říká: Nemáme špatně mluvit o někom, kdo si zpívá, protože kdo si na světě zpívá, ten teprv správně užívá života. V dalších slokách se praví, že ani ten, kdo rád jí, není špatný, dále ten, kdo rád pije, kdo kouří a kdo miluje. – Já jsem tuto píseň hned polepšil:

*Mann soll ja nicht sagen,
wer da schreibt, der sei schlecht,
nur darf er nicht denken,
es soll das lesen die Welt!*

Ani kdo píše, není špatný, jen si nesmí myslet, že to celý svět musí číst.